

УДК 930.2:[392.51:684.452](=161.2)"18/19"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2020.02.323>

СКРИНЯ У ВЕСІЛЬНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНЦІВ КІНЦЯ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Андріана НАДОПТА
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2068-3411>
кандидат історичних наук,
молодший науковий співробітник,
Інституту народознавства НАН України,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: a.nadopta@ukr.net

Andriana NADOPTA
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2068-3411>
Candidate of Historical Sciences,
Junior Research Fellow
Institute of Ethnology of
National Academy of Sciences of Ukraine
15, Svobody Ave., 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: a.nadopta@ukr.net

CHEST IN THE WEDDING CEREMONY OF UKRAINIANS DURING THE END OF THE XIXth CENTURY AND THE BEGINNING OF THE XXth

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою у збереженні та подальшому поглибленому вивченні явищ традиційної народної культури українців. Весільні звичаї та обряди найповніше ілюструють її самотність та неповторність. Важливою складовою весільної обрядовості була, зокрема, скриня. *Метою статті* є визначити обрядово-ригуальну та господарсько-економічну роль скрині у весільній обрядовості українців. Зробити порівняльний аналіз розміру приданого, що зберігалося в скрині у різних регіонах України, показати його історичну трансформацію.

Об'єктом дослідження є весільна обрядовість українців, а *предметом* — скриня у весільній обрядовості українців кінця ХІХ — початку ХХ століття.

Джерельну основу роботи складають польові записи, зроблені автором, архівні матеріали, праці кінця ХІХ — початку ХХ століття.

Методологічну основу роботи становлять принципи об'єктивності та історизму. Для опрацювання польового, архівного матеріалу та наукової літератури використані *методи* порівняльного та структурно-функціонального аналізу.

Ключові слова: скриня, придане, посаг, весілля, весільна обрядовість.

The *relevance* of the research determined by the need to preserve the traditional folk culture of Ukrainians and its further research. Wedding customs and ceremonies fully illustrate its originality and uniqueness. A chest was a particularly important component of the wedding ceremony. The *purpose* of the article is to determine the ritual, ritual and economic role of the chest in the wedding ceremony of Ukrainians, make a comparative analysis of the size of the dowry that was stored in the chest in different regions of Ukraine, to illustrate its historical transformation.

The wedding ceremony of Ukrainians is the *object* of study, and a chest in the wedding traditions of Ukrainians during the end of the XIXth century and the beginning of the XXth is the *subject*.

The field records made by the author, archival materials, works of the end of the XIXth century — the beginning of the XXth century comprise the *empirical data* of the research.

The objectivity and historicism are the *methodological basis* and principle of the study. *Methods* of comparative and structural-functional analysis were used in order to study field, archival data and scientific literature.

As a *result*, it was found out that in addition to the functional purpose, the chest performed an important ritual function in the wedding ceremony of Ukrainians.

Keywords: chest, dowry, wedding, wedding ceremony.

Вступ. Весільній обрядовості українців присвячено багато досліджень, але тільки в деяких із них знаходимо відомості про скрині. Окремі відомості про скриню у весільній обрядовості українців знаходимо в найдавніших описах весілля Г. Калиновського (1777) [1, с. 68—74].

Деяку інформацію про придане, що зберігалася у скрині, обряд викупу скрині можна почерпнути із записів весіль середини ХІХ — початку ХХ ст. І. Демченка [2, с. 147—219], Р. Скалецького [3, с. 281—354], П. Коломийченка [4, с. 355—392], І. Чабана [5, с. 125—182], П. Бєлінської [6, с. 412—443].

Цікавий опис вивозу скрині містить праця дослідниці українських старожитностей П. Литвинової-Бартош [7, с. 70—173]. Відомості про обсяг приданого на покутсько-гуцульському порубіжжі подає вчитель і фольклорист М. Колцуняк [8]. Детальний опис приданого із зазначенням його вартості в кін. ХІХ ст. на Полтавщині знаходимо у дослідженні українського фольклориста і етнографа В. Милорадовича [9, с. 170—342]. Сімейній обрядовості присвячений другий том монографії Володимира Шухевича «Гуцульщина» [10]. Крім іншого, в роботі є опис гуцульського весілля.

Дані про важливість приданого, що входило до скрині та про економічну основу шлюбу можна почерпнути із записів бойківського весілля В. Левинського та З. Кузелі [11, с. 101—120; 12, с. 121—150].

Детальний аналіз всіх етапів весілля подає Ф. Вовк [13, с. 215—337]. У праці знаходимо опис проведів нареченої з батьківської хати та зустріч невістки в оселі молодого.

Помітний внесок у вивчення українських народних скринь зробив А. Будзан [14, с. 112—117; 15, с. 49—53]. В публікаціях дослідник характеризує функціональне призначення, подає конструктивні особливості і орнаментику скринь. У статті «Яворівські мальовані скрині» детальніше зосереджує свою увагу на конструкції, орнаментальних мотивах яворівських мальованих скринь, подає прізвиська майстрів, що їх виготовляли.

Проводи та переїзд молоді в дім молодого, обряд «продажу» приданого подає у своїх дослідженнях В. Борисенко [16; 17].

На архівних матеріалах та на польових дослідженнях, здійснених групою українських науковців, базується робота Вільяма Нолла [18]. Праця містить

дані про розмір приданого в Центральній Україні до колективізації.

Безпосередній зв'язок з досліджуваним питанням має стаття Л. Орел «Весільна скриня» [19]. У ній викладено короткі відомості про функціонування, конструкцію, декор та осередки виготовлення скринь.

Науковій реконструкції весільного ритуалу Центрального Полісся присвячена книга І. Несен [20]. У праці знаходимо інформацію про весільну скриню, бодню та обряд торгування скрині.

Незважаючи на низку наукових праць присвячених українському весільному обряду, в науковій літературі досі належним чином не представлені роботи, що висвітлюють роль скрині у весільній обрядовості українців. Метою нашої статті є з'ясувати базові чинники збереження та зміцнення народної культури, етнічної та національної ідентичності українців в умовах глобалізації через ретельне опрацювання невід'ємної складової весільного обряду — скрині, зробити порівняльний аналіз розміру приданого, що зберігалася в скрині у різних регіонах України, показати його історичну трансформацію.

Основна частина. Про скриню турбувалася кожна дівчина, бо обов'язковою умовою шлюбної угоди була наявність посагу, невід'ємним атрибутом якого була скриня. Посаг складався з двох частин: скрині (про вміст якої молода дівчина дбала власноруч) і худоби (інколи певної кількості грошей, клаптика землі, які виділяв для нареченої батько). Традиційно дівчина отримувала у придане тільки ту частку землі, що передавалася у спадок по жіночій лінії — «материзну». В інших випадках успадкування землі відданицею залежало від матеріальної спроможності батьків та від усталених традицій у тому чи іншому регіоні України.

Придане вважалося своєрідною компенсацією спадку доньки в батьківському господарстві. Тому увага до нього була досить прискіплива. Батьки намагалися збільшити обсяг посагу, включаючи до нього гроші й худобу. Слід зазначити, що у ХІХ ст. при приблизно однаковому майновому стані селян в межах одного села, чи навіть регіону розміри приданого були більш-менш однаковими [21, с. 12]. Тому придане, що зберігалось у скрині, передавалося без будь-якої офіційності. Договір про розмір приданого при свідках здійснювався тільки в багатих сім'ях [21, с. 12].

Та частина приданого, котра називалася скринею, належала до важливих соціальних маркерів.

Про значимість посагу свідчить і те, що його родина дівчини готувала заздалегідь:

*«Відомкнем скринечку новеньку
Візьмем донці китайку ясеньку.
Бо ми ї готували,
Ми ї в скриню складали,
Тепер ми вбоє гуляєм,
Бо си донечку вбираєм»* [12, с. 108].

Спочатку частину посагу зберігали у скрині матері, а років з п'ятнадцяти дочці купували власну [19, с. 41] (іл. 1, 2).

Скриню найчастіше купували на ярмарках. Майстри, що спеціалізувалися на виготовленні скринь, називалися «скринниками». Вони привозили скрині на ярмарки на довгих возах, складаючи одна на одну і міцно перев'язуючи, щоб під час перевезення не оббивалися [14, с. 117]. Яворівські скрині нульового, першого і другого карбу було зручно складати одна в одну — в бунти. Це давало змогу столярам возити на ярмарок по 15—20 скринь на одному возі [15, с. 51]. Виготовляв скриню один майстер, а розписували його жінка чи діти, або ж учні чи ремісники, що на цьому спеціалізувалися. Окуття скринь, прибивання завіс до віка, ручок, фурнітури на замках та накладення профільованих чи ажурних пластин бляхи робили ковалі, іноді навіть на базарі під час продажу [14, с. 116—117].

Скриня була не тільки символом заможності, але й справжньою окрасою оселі, адже її оздобленню надавали особливого значення. Найпоширеніші в Україні були мальовані скрині, що прикрашалися переважно рослинним орнаментом. В його основі лежали квіти різних форм та розмірів, стилізовані або наближені до природи, червоні та рожеві яблука тощо [19, с. 42]. Багатством і різноманітністю декору вирізнялися і різьблені скрині Карпатського регіону. Тому й не дивно, що скриня значно виділялася на тлі дещо однотипного, пастельного кольору інтер'єру селянської хати, особливо карпатського та поліського житла [22, с. 320]. Скриня стояла у хаті на видному місці, і тільки у тих місцевостях, де були курні хати, вона стояла у коморі, щоб не задимлювалася. В одній оселі досить часто можна було зустріти дві-три інколи й чотири скрині, які належали дочці, матері, бабусі, а часом ще й прабабусі [14, с. 112; 23, арк. 55, 56, 57].

Складали одяг для посагу і у бодні — дерев'яні бочки, що склалися з клепок, скріплених обручами і на-

Іл. 1. АП 21354 М—472. Скриня поч. XX ст. Весільна скриня матері Фесюк (Козак) Анастасії Пилипівни (1885—1969 рр.), с. Забір'я Жовківського р-ну Львівської обл. Куплена на базарі в Яворові. (Музей народної архітектури і побуту ім. Климентія Шептицького)

Іл. 2. АП 21355 М—473. Скриня перша чверть XX ст. Весільна скриня доньки Музики (Фесюк) Катерини Михайлівни (1905—1981 рр.). Куплена на базарі в Яворові. (Музей народної архітектури і побуту ім. Климентія Шептицького)

критих накривкою [14, с. 112]. Такі бодні побутували на Поліссі ще наприкінці XIX століття, хоча згадки про бодню і скриню знаходимо і в пізніших записах:

*Хвалилася княгиня:
Є подарків повна скриня,
А скриня ще й бодня,
Обдаріте сьогодні* [2, с. 191].

Бодня була найважливішою частиною посагу у бідних селян, а скриня — у багатих [13, с. 279]. Дослідниця Ірина Несен зазначає, що і в першій третині XX ст. в окремих селах у складі посагу одночасно фіксуються бодня, в якій зберігали полотно та полотняний одяг, і скриня, де зберігали верхній одяг (с. Базар Народицький р-н, Житомирська обл.) [20, с. 46].

Величина посагу залежала від працездатності нареченої та заможності її родини. В кін. XIX ст. на покутсько-гуцульському порубіжжі (с. Ковалівка тепер Коломийського району Івано-Франківської області) середній селянин давав як посаг пару волів, корову, одну або пару овець [8, с. 20]. Дівчина, яка

отримувала в придане землю, належала до винятків і до такої сваталася найбагатші і на красу такої не дуже зважали. Посаг детально обговорювався і узгоджувався батьками молодих.

Подібні відомості про обсяг приданого знаходимо на Бойківщині. Тут воно складалося найменше з однієї корови, теляти, п'яти овець та пари волів, чи грошей на них. Заможні селяни могли виділити відданиці ще й частку з поля [11, с. 122].

Більшість предметів, що входили до скрині, молода дівчина та її матір виробляли власноручно. В придане, як вказує М. Колцуняк, входила «виправа зложена с: кількох сорочок зрібних, кількох повісних, 3—4 запасок, кількох спідниць, пару сердаків (котрих тут не вишивають), киптар і кожух. (Так сердаци як і кожухи сягають трохи понизше колін); кілька хусток крамських т. зв. шелінових і білих, роблених з домашнім повісним полотном, перетиканих червоною і синьою запалочою. До постелі належать: пара подушок, кілька (8) паучкових веріт (маючих основу звиклу веретяну а тканне с чорної вовни перетикане білою валовиною, ліжник (коц) і кілька скатертей і пару ручників. На шматі і столове біле купують у місті кований куфер» [8, с. 20].

Значним було придане і в інших регіонах України. В кінці XIX ст. на Полтавщині у скриню складали 2 святкові, 10 простих і вовняних хусток, 2 очіпки, 35 сорочок, 10 кусків полотна, 4 корсети, 3 ватянки, 3 сукняні юбки, 2 кофти, 2 кожущанки, 5 спідниць, 2 запаски, 6 поясів, 3 пари чорних і 1 кольорові чоботи. Окрім одягу до складу приданого входили предмети хатнього вжитку та постільна білизна, а саме: не менше 3 рушників, 3 скатертини, інколи килим, 4 подушки, 10 ряден, зрідка ліжник. Тай сама скриня не була дешевою і вартувала в середньому 7 руб. [9, с. 319—320].

До колективізації на Полтавщині до скрині давали найменше 10 сорочок, 5 ряден, рушники, скатертини, спідниці, тощо. Багатші селяни давали у посаг по 20 сорочок, 10 або 20 ряден. Іншу частину приданого складала худоба (с. Мацьківці Лубенський р-н Полтавська обл., Булах Марія Андріївна) [18, с. 404].

На Черкащині до посагу інколи давали гроші, хоча це були радше винятки, ніж загально поширена практика (с. Вільшана Городищенський р-н Черкаська обл., Чухліб Варвара Денисівна) [18, с. 401].

На Поліссі (с. Прохори Борзенського повіту Чернігівської губернії) в 80-х роках XIX ст. придане багатшої нареченої складалося з: скрині, 5 великих і 6 маленьких подушок, 2 кожухів (байбараків), 2 сукняних кожущків, 4 білих сукняних юпок, 30 вишитих сорочок, 6 плахт, 6 легких юпок (шовкова, шерстяна, байкова червона з чорними ковтунами, «каврова», кумачева і ситцева з квітами), 2 пари чобіт, 2 пари черевиків, 10 хусток (3 шовкових, 3 шерстяних, 1 «гарусова» зелена, 1 червона, 1 «каврова» і 1 «прохорова»), 4 карсетки, 6 запасок (шовкова, парчева, шерстяна — червона, голуба, бурячкова), намиста доброго кар[б]. на 40, 15 шматків полотна, 30 рушників, 20 хусток, 12 «настунників» (скатертин), 3 «лужиків» [4, с. 370]. Придане везли брат молодій, як є, то зять на одному, а як багатші, то на двох, а то й трьох возах.

На Поділлі (с. Михайлівка Бершадського району на Вінничині) у придане молодій, крім іншого, давали ще й килим [3, с. 336].

На Катеринославщині мати молодій окремо збирала в торбинку і ховала на дно скрині гроші, якими обсипали молодих [6, с. 436].

Традиційний обряд весілля українців у відносній повноті компонентів побутував до 30-х років (у західних областях — до 40-х років) [17, с. 135]. З часом весільний обряд як і придане зазнали історичної трансформації. В 1930-ті роки обсяг посагу значно зменшився. Він складався лише з невеликої кількості предметів: одягу та постільної білизни. Не в усіх наречених була й скриня, яка поступово виходила з ужитку. Були випадки коли скриню на весілля випозичали (Долинський, Рожнятівський р-ни Івано-Франківської обл.)¹. В деяких наречених, через злидні й бідність, посагу зовсім не було.

У більшості регіонів України (за винятком були Полісся, деякі райони Західного Поділля, Південь) ритуал проводження нареченої та її переїзд з батьківської хати відбувався головного весільного дня пізно ввечері [17, с. 129].

З ритуалом перевезення скрині пов'язано чимало прикмет та забобон. На всій території України розлучених, удівців, і вдів не брали на сватання, їх не запрошували до весільного поїзду. Супроводжува-

¹ Експедиційні матеріали наукового співробітника Музею народної архітектури і побуту ім. Климента Шептицького Кардаш Мар'яни Володимирівни. Записані в Долинському, Рожнятівському р-х Івано-Франківської обл. (липень 2018р.).

ли переїзд молодої до молодого брат та тільки одружені жінки: хрещена, сестри, тітки.

Дослідниця П. Литвинова-Бартош подає цікавий опис вивозу посагу у селі Землянка Глухівського повіту на Чернігівщині: «Поки молода ходить по селу, прощається з дружками, її рідні «збирають скриню», перину й інше і відвозять до молодого. Запрягають один, два вози і під'їжджають до комори. Батьки молодої, брат її і рідня виносять із комори скриню, перину й інше і кладуть на вози або санки, міцно прив'язують вужівками, тут же випивають по чарці горілки з бажанням щастя. Чи влізе усе придане у скриню, чи частина не влізе, але доконче треба, аби що-небудь лежало на скрині. Братові, або тому, хто заступає його місце, дають у руки пляшку горілки і в хустці паляницю і він, у товаристві своїх своячок (заміжніх), їде зо скринєю до молодого» [7, с. 111].

Не менш урочисто перевезення приданого відбувалося в Галичині. Зокрема, на Сокальщині переїзд до молодого відбувався в понеділок перед полуднем. Весільний поїзд складався з декількох підвод. На віз із скринєю сідало кілька жінок, як було місце, то й молода княгиня. Як ні, то їхав ще один віз для жінок, молодої, молодого, дружок. Свати скакали на конях. На кінцевій підводі їхали музики і грали марш. Тих, що їхали на підводі із скринєю, називали «гостями». В дорогу учасники весільного поїзда брали якомога більше напоїв та наїдків, які перевозили на возі зі скринєю. По дорозі відбувалося частування усіх охочих, що перепиняли весільний поїзд. Таким чином їхали до вечора, або ж до ранку — із понеділка на вівторок [5, с. 178—179].

На Бойківщині для максимальної демонстрації приданого скриню з оселі молодої виносили відкритою. Далі стукали тричі віком скрині та перекладали її на воза. Такий ритуал проводився для того, щоб молоді дівчата в родині якомога швидше знайшли собі пару та не засиджувалися в дівках [24, арк. 1, 6].

На Підляшші скриню накривали білим «убрусом» і на неї сідав брат молодої. Під час перевезення скриня з приданим спеціально не замикалася на ключ, «щоб не задумали, що порожня» [25, с. 179].

На Лемківщині (с. Ославиця) мати молодої клала у скриню коровай для батьків молодого [26, с. 98—102].

У багатьох регіонах України з перевезенням приданого у дім свекрухи пов'язаний обряд «викупу» скрині.

Молодий мав сплатити нареченій віно — своєрідний викуп, вартість якого дорівнювала вартості посагу.

На Чернігівщині збереглася самобутня назва хлопців-родичів, які продавали придане молодої — солів'ї (с. Лоски Кролевецького пов. Чернігівської губ.) [16, с. 41].

На Лемківщині побутував звичай викупу ключа від скрині з приданим молодої. Після того, як скриню заносили до комори молодого, ключ від неї віддавали старшій свашці. За ключ батьки молодого мусіли віддячити горілкою [26, с. 102].

В багатьох регіонах України існував звичай перерахунку та демонстрації приданого в господарстві молодого. На Чернігівщині коли брат із приїжджими заносив привезене в комору, молодий стояв у дверях і лічив усе, що вносили [7, с. 111]. На Поліссі побутував звичай демонстрації приданого для всіх охочих, включаючи сторонніх осіб [20, с. 47]. Подібний звичай побутував і на Поділлі. Тут молода прибирала в хаті молодого: застеляла своєю скатертиною стіл, вішала килим, стелила рядно на постіль, ставила свої подушки, вішала на кілочок біля дверей рушник, а після вклонялася всім родичам молодого [3, с. 340].

Після весілля до скрині ховали вінки молодої пари «щоб ніхто не бачив, а як щось погане станеться, то його треба було спалити чи віднести кудись» [27, с. 24]. В деяких регіонах побутував звичай зберігати весільне вбрання у скрині, щоб колись знову використати як поховальне [28, с. 57].

Згодом у скрині молода жінка зберігала пахуче зілля «бразилець», йорданську водицю, пупчики своїх дітей, щоб, як виростуть, самі їх порозв'язували (при цьому промовляється «розв'язувати розум») [29, с. 66].

Висновки. Аналіз опублікованих матеріалів дає змогу стверджувати, що скриня була не тільки предметом функціонального призначення, але й важливим родинним символом. Крім того, в оселі вона виконувала художньо-декоративну, а у весільній обрядовості обрядово-ритуальну функції, що сприяло її збереженню. Приданому, що входило до скрині, його кількості приділялася особлива увага. Воно належало до важливих соціальних маркерів, адже за його розміром складали думку про працездатність нареченої та добробут її родини. Окремим ритуалом весільного обряду був урочистий вивіз скрині з приданим із з батьківської оселі в чоловікову. Він символізував перехід дівчини до нового соціально-вікового статусу. Цей ритуал намагалися по-

казати якомога повніше. З перевезенням скрині в дім свекрухи пов'язаний обряд «викупу» скрині.

1. Калиновський Г. Опис весільних українських просто-народних обрядів. 1777. *Весілля: у 2 кн.* Київ: Наукова думка, 1970. Кн. 1. С. 68—74.
2. Весілля в містечку Монастирище Липовецького повіту Київської губернії. Текст і музику записав І. Демченко. 1903. *Весілля: у 2 кн.* Кн. 1. Київ: Наукова думка, 1970. С. 147—219.
3. Весілля в селі Михайлівка Бершадського району на Вінничині. Текст і музику записав у 30-х роках ХХ ст. Р.А. Скалецький. *Весілля: у 2 кн.* Київ: Наукова думка, 1970. Кн. 1. С. 281—354.
4. Весілля в селі Прохори Борзенського повіту Чернігівської губернії. Записав П. Коломийченко. Мелодії поклали на ноти В.М. Лещенко і В.Г. Дмитріїв. 1919. *Весілля: у 2 кн.* Київ: Наукова думка, 1970. Кн. 1. С. 355—392.
5. Весілля на Сокальщині. Текст і музику записав І. Чабан. 1922—1927. *Весілля: у 2 кн.* Київ: Наукова думка, 1970. Кн. 2. С. 125—182.
6. Весілля в селі Михайлівка-Льовшина Олександрівського повіту Катеринославської губернії. Записала в 1959 р. П.Т. Белінська. Мелодії на ноти поклав О.А. Правдюк. *Весілля: у 2 кн.* Київ: Наукова думка, 1970. Кн. 1. С. 412—443.
7. Литвинова-Бартош П. Весільні обряди у селі Земляниці Глухівського повіту на Чернігівщині. *Матеріали до українсько-руської етнології.* Львів, 1900. Т. 3. С. 70—173.
8. Колцуняк М. *Весілля в Ковалівці, тепер Коломийського району Івано-Франківської області.* Коломия: Вік, 2015. 128 с.
9. Милорадович В.П. Життя-быт лубенського крест'янина. *Українці: народні вірування, повір'я, демонологія.* Київ: Либідь, 1991. С. 170—342.
10. Szuchiewicz Włodzimierz. *Huculszczyzna.* Kraków: Staniem i nakładem Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie, 1902. Т. II. 277 s.
11. Кузеля З. Бойківське весіле в Лавочнім (Стрийського повіта). *Матеріали до українсько-руської етнології.* Львів, 1908. Т. X. С. 121—150.
12. Левинський В. Бойківське весіле в Доброгостові (Дрогобицького повіта). *Матеріали до українсько-руської етнології.* Львів, 1908. Т. X. С. 101—120.
13. Вовк Ф. Шлюбний ритуал та обряди на Україні. *Студії з української етнографії та антропології.* Прага: Укр. громад. видавничий фонд, 1926. С. 215—337.
14. Будзан А. Українські народні скрині. *Матеріали з етнографії та мистецтвознавства.* Київ: Наукова думка, 1975. С. 112—117.
15. Будзан А. Яворівські мальовані скрині. *Народна творчість та етнографія.* 1968. № 6. С. 49—53.
16. Борисенко В. *Весільні обряди на Україні: Історико-етнографічне дослідження.* Київ: Наук. думка, 1988. 192 с.
17. Борисенко В. *Сімейна обрядовість українців ХХ — початку ХХІ століття.* Київ, 2016. 256 с.
18. Нолл В. Трансформація громадянського суспільства. *Усна історія селянської культури 1920—1930 років.* Київ: Родовід, 1999. 559 с.
19. Орел Л. *Весільна скриня. Українська родина: родинний і громадський побут.* Київ, 2000. 424 с.: іл., нот.
20. Несен І. *Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина ХІХ — ХХ ст.).* Київ: Центр захисту культурної спадщини від надзвичайних ситуацій, 2004. 280 с.: іл.
21. Гримич М. Угода за звичаєвим правом українців в ХІХ на початку ХХ століття. *Етнічна історія Європи.* 2013. Вип. 15. С. 11—18.
22. Сивак В. Народні меблі у селянському житлі Середнього Полісся (Межиріччя Ужа і Тетерева) кінця ХІХ — першої половини ХХ ст.: скриня. *Народознавчі зошити.* 2016. № 2. С. 319—332.
23. *Архів Інституту народознавства НАН України.* Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 426. Арк. 1—93. Сивак В.П. (польові етнографічні матеріали до теми «Інтер'єр народного житла», зібрані у Житомирській та Київській обл. в 1996 р.).
24. *Архів Музею народної архітектури і побуту ім. Климентія Шептицького.* ЗВ. 108. 12 с. Кардаш М.В. (Звіт експедиції в Долинський, Рожнятівський р-ни Івано-Франківської обл. з 12.05.2011 по 20.05.2011 рр.).
25. Запис весілля українців Підляшшя (в селах Гнойні, Борсуках, Старім Бублі й Луковисках, Костантинівського повіту, Седлецької губернії). *Борисенко В. Сімейна обрядовість українців ХХ — початку ХХІ століття.* Голов. ред. Г. Скрипник. Записав Євген Рудницький. НАН України; ІМФЕ. Київ, 2016. С. 138—196.
26. Антонів П. Народне весілля в Ославиці на Лемківщині. *Народознавчі зошити.* 2014. №1 (115). С. 98—102.
27. Главацька Л. Барвінковий обряд — один з основних елементів традиційного весілля Східної Бойківщини (Рожнятівщини). *Весільна обрядовість у часі і просторі; Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Одеські етнографічні читання».* Одеса, вид-во КП ОМД, 2010. С. 18—24.
28. Весловський І. Меблі румунської селянської хати на Буковині. *Часопис австрійського народознавства.* 1906. 12 річник. С. 57—69. Переклад укр. мовою М. Дутки (рукопис).
29. Коваль Я. *Весільні скрині села Ценяви. Народна творчість та етнографія.* 1964. № 2. С. 63—66.

REFERENCES

- Kalinovsky, G. (Ed.). (1970). Description of wedding Ukrainian folk rites. 1777. *Wedding: at 2 books* (B. 1, pp. 68—74). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Demchenko, I. (Ed.). (1970). Wedding in the town of Monastery of Lipovets county of Kyiv province. Text and music were recorded by I. Demchenko. 1903. *Wedding: at*

- 2 books (B. 1, pp. 147—219). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Skaletsky, R.A. (Ed.). (1970). Wedding in Mykhailivka village of Bershad district in Vinnytsia region. He recorded text and music in the 1930s. R.A. Skaletsky. *Wedding: at 2 books* (B. 1, pp. 281—354). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Kolomiychenko, P. (Ed.). (1970). Wedding in Prokhori village, Borzensky district, Chernihiv province. Written by P. Kolomiychenko. The melodies were laid on the notes of V.M. Lashchenko and V.G. Dmitriev. 1919. *Wedding: at 2 books* (B. 1, pp. 355—392). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Chaban, I. (Ed.). (1970). Wedding in Sokal Region. Text and music were recorded by I. Chaban. 1922—1927. *Wedding: at 2 books* (B. 2, pp. 125—182). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Belinskaya, P.T. (Ed.). (1970). Wedding in the village of Mikhailovka-Levshina Alexander district of Katerynoslav province. Recorded in 1959 by P.T. Belinskaya. O. Pravdyuk put the melodies on the notes. *Wedding: at 2 books* (B. 1, pp. 412—443). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Litvinova-Bartosh, P. (1900). Wedding ceremonies in the village of Zemlyanka of Glukhiv district in Chernihiv region. *Materials to Ukrainian-Russian ethnology*. (Vol. 3, pp. 70—173) [in Ukrainian].
- Koltsunyak, M. (2015). *Wedding in Kovalivka, now Kolomyia district of Ivano-Frankivsk region*. Colomia: Age [in Ukrainian].
- Miloradovich, V.P. (1991). The life-being of the Lubensky peasant. *Ukrainians: popular beliefs, beliefs, demonology* (Pp. 170—342). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Szuchiewicz, W. (1902). *Huculszczyzna* (Vol. II.) Krakow: Staraniem i nakladem Muzeum imienia Dzieduszyckich we Lwowie [in Polish].
- Kuzel, Z. (1908). Boyko wedding in Lavochny (Stryi county). *Materials on Ukrainian-Russian ethnology* (Vol. X., pp. 121—150) [in Ukrainian].
- Levinsky, V. (1908). Boyko wedding in Dobrogostov (Drohobych county). *Materials on Ukrainian-Russian ethnology* (Vol. X., pp. 101—120) [in Ukrainian].
- Vovk, F. (1926). Marriage ritual and rituals in Ukraine. In *Studies of Ukrainian ethnography and anthropology* (Pp. 215—337). Prague: Ukr. communities. publishing house [in Ukrainian].
- Budzan, A. (1975). Ukrainian folk chests. *Materials on ethnography and art* (Pp. 112—117). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Budzan, A. (1968). Yavoriv Drawing Chests. *Folk creativity and ethnography*, 6, 49—53 [in Ukrainian].
- Borisenko, V. (1988). *Wedding Rites in Ukraine: A Historical and Ethnographic Study*. Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Borisenko, V. (2016). *The Family Ritual of Ukrainians of the XX — the beginning of the XXI Century*. Kyiv [in Ukrainian].
- Noll, V. (1999). *Transformation of Civil Society*. Oral history of peasant culture 1920—1930. Kyiv: Rodovid [in Ukrainian].
- Orel, L. (2000). Wedding Chest. *Ukrainian Family: Family and Community Life*. (Pp. 40—45). Kyiv: Helena Teligu Publishing House [in Ukrainian].
- Nesen, I. (2004). *The Wedding Ritual of Central Polesie: Traditional Structure and Relic Forms (mid-19th — 20th centuries)*. Kyiv: Center for the Protection of Cultural Heritage from Emergencies [in Ukrainian].
- Grimich, M. (2013). Agreement on the customary right of Ukrainians in the XIX at the beginning of the XX century. *The Ethnic History of Europe* (Issue. 15, pp. 11—18) [in Ukrainian].
- Sivak, V. (2016). Folk furniture in the peasant dwelling of the Middle Polesie (Interstate Uzh and Terev) of the late XIX — the first half of the XX century: chest. *The Ethnology Notebooks*, 2, 319—332 [in Ukrainian].
- Sivak, V.P. (1996). Field ethnographic materials on the topic «Interior of the People's Housing», collected in Zhytomyr and Kyiv oblast. *Archive of the IN NANU (Archive of the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine)*. F. 1. Op. 2. Od. save 426. Ark. 1—93 [in Ukrainian].
- Kardash M.V. (2011). Expedition report to the Valley, Rozhnyativ districts of Ivano-Frankivsk region 12.05.2011 — 20.05.20011. *Archives of the Museum of Folk Architecture and Life. Clementia Sheptytsky. SO. 108* [in Ukrainian].
- Rudnitsky, Y., & Borisenko, V. (Ed.). (2016). Record of the wedding of Ukrainians in Podlasie (in the villages of Gnojny, Borsuk, Starym Bubly and Lukovysk, Kostantynivsky county, Siedlec province). *NAS of Ukraine, IMFE*. Kyiv [in Ukrainian].
- Antonov, P. (2014). People's wedding in Oslavica in Lemkivshchyna. *The Ethnology Notebooks*, 1 (115), 98—102 [in Ukrainian].
- Glavatska, L. (2010). Barvinkovy rite is one of the main elements of the traditional wedding of the East Boykivshchyna (Rozhnyiatvshchyna). Wedding ceremony in time and space; Proceedings of the International Scientific and Practical Conference «Odessa Ethnographic Readings». Odessa: KP OMD [in Ukrainian].
- Veslovsky, I. (1906). Furniture of a Romanian peasant's house in Bukovina. *Journal of Austrian Studies*, 12, 55—69 [in German].
- Kowal, Y. (1964). Wedding chests of the village Tsenyava. *Folk creativity and ethnography*, 2, 63—66 [in Ukrainian].